

به یک برنامه ریزی دقیق تر نیاز است

اتفاقی که پیگیری گروه مشاوران جوان باعث شد، استارتش از ترم گذشته در دانشگاه خورد و خوشبختانه به خاطر باز خورد مثبتی که داشت، این ترم هم به قوت خودش باقی ماند.

دکتر کجویی، رئیس دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه خيام، به نوبه خود از این طرح حمایت می کند و درباره بازدید انجام شده می گوید: «جدارۀ اصلی خیابان سرخس در تسلط مردمی است که مشغول مبادله کالا از مناطق مختلف مخصوصاً روستاها هستند. مجموعه تجاری چند طبقه

همچنان را کدو غیرفعال رها شده است. این هاشمکلاتی است که مشخص می کند هدف برنامه ریزان این نبوده است. آن ها می خواستند حداقل بخشی از این منطقه رونق پیدا کند. در لایه بعدی یک بافت مسکونی متراکم قرار دارد که بدون در نظر گرفتن امکانات مناسب چه از لحاظ ایمنی و چه از لحاظ بهداشتی، مردم دارند در آن زندگی می کنند. بهبود این شرایط نیازمند برنامه ریزی دقیق تر، اصلاح سیاست ها و فعالیت هدفمندتر است و در قدم بعدی کنترل و نظارت صریح شهرداری بر تمامی این فرایندها. این نوع تفکر هم قطعاً نیاز به تخصص هایی حرفه ای در میان مدیران شهری دارد.»

گودال زابلی ها

یک فلاش بک دیگر به دهه ۳۰ و قبل تر! آن زمان در منطقه ۵ چندین کوره آجرپزی وجود داشته است. به مرور زمان به خاطر فعالیت این کوره ها و خاک برداری از اطراف آن، گودال هایی به عمق ۷ تا ۱۰ متر ایجاد شده است. جالب اینجاست که در تمام این مدت چون نظارت درست و حساسی و همچنین طرح و ایده ای برای توسعه یافتن این قسمت ها وجود نداشته است، زمین ها به مرور شکل مسکونی پیدا کرده اند، صاحب دار شده و بارها

هم خرید و فروش شده اند. در حال حاضر اصلاً شرایط خوبی بر این جا حاکم نیست. ریزدانی قطعات، وجود معابر غیراستاندارد و کم عرض، بافت های فرسوده و ناکارآمد و علاوه بر این ها راه سازی پساب خانگی و تجمع آب های سطحی در مواقعی که باران یکریز می بارد، شرایط را خیلی نابسامان می کند.

اله یاری، مشاور شهردار منطقه ۵، در این مورد می گوید: «برای از بین بردن این مشکلات، در عمیق ترین نقاط گودال ها، چاه های جذبی، سپتیک و موتورهای کف کش تعبیه شده است اما متأسفانه در زمان بارندگی، که باید این سیستم ها عمل کنند و آب های سطحی را به شبکه فاضلاب انتقال دهند، با مشکلات دیگری روبه رو می شویم؛ مثل سرقت کابل های برق یا سوختن موتورها.»

پنجره پایین خیابان؛

پاتوق فروشندگان غیرمجاز داروهای آزاد

گام اول بازدید اینجا برداشته می شود: میدان شهدای مسجد گوهرشاد یا همان پنجره پایین خیابان و مرز منطقه های ۴، ۵ و ثامن. این ناحیه جزو مهم ترین تقاطع های منتهی به حرم است اما متأسفانه با وجود اینکه حدود ۴۰ سال پیش احداث شده است، هنوز شرایط مطلوبی ندارد. مشکلات ترافیکی غوغا می کند و این پنجره شده است پاتوق فروشندگان غیرمجاز داروهای آزاد و برخی اقلام غیرمجاز دیگر، آن هم در میان شلوغی ها و حجم نسبتاً انبوه تردد زائران. مهندس اله یاری که معاون سابق و مشاور کنونی شهردار منطقه ۵ است، در مورد این ناحیه می گوید: «بافت شهری در این قسمت ناهمگون است. متأسفانه در اطراف حرم با یک سیاست بولدووزی، صدمه در صدمات تخریب شده است و به جای آن ها ساختمان هایی بدون

هویت اجتماعی و محلی قد علم کرده و باعث ایجاد آشفته گی های بصری شدیدی شده است اما خوشبختانه شهرداری نگاه و رویکرد جدیدی را مدنظر خود قرار داده است و به شدت خواهان است که رابطه مؤثری بین حوزه های مطالعاتی و تئوریک در دانشگاه ها و زمینه های اجرایی در منطقه ایجاد شود. این گونه هم به مرور شاهد توسعه شهری خواهیم بود و هم از آنجایی که برنامه ریزی های انجام شده تاکنون، بدون توجه به حضور و مشارکت مردم بوده است، می توانیم رضایت مردم را هم به دست آوریم.»

تجربه ای مفید و باارزش

مجید نبی زاده، عضو هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی، هم از این اتفاق به منزله یک تجربه خوب یاد می کند و معتقد است که این قبیل فعالیت ها نتایج بسیار خوبی را در پی خواهد داشت: «اینکه استادان و دانشجویان معماری و شهرسازی به صورت علنی با ظرفیت ها و مشکلات این منطقه آشنا شدند، خیلی ارزشمند است. از همین طریق است که می توان بستر مناسبی را برای تبادل نظر و همفکری فراهم کرد. بدون شک گسترش روابط و همکاری ها بین نهادهای علمی و اجرایی، علاوه بر اینکه می تواند مباحثی را که دانشجویان فقط و فقط در کلاس درس و پای کتاب های یاد گرفته اند، کاربردی کند، مدیریت شهری را هم در گرفتن تصمیم های مفیدتر کمک می کند.»

یک کلاس درس متفاوت و جذاب

تجربه هایی از این دست با تمام اثرات مثبتی که به بار می آورد، مسلماً شیرین ترین و ماندگارترین اثرش را برای دانشجویان رقم می زند. واقعاً چه چیزی بهتر از اینکه شرایط حضور در محیط کار برای دانشجویان فراهم شود؟ دانشجویان رشته های مختلف در دانشگاه های متفاوت، خیلی نیازمند چنین موقعیت هایی هستند و با شور و نشاطی که اصولاً در دانشجویان وجود دارد، حتماً از چنین موقعیت هایی استقبال می کنند. میلاد رکنی، دانشجوی ترم ۶ شهرسازی دانشگاه خيام و دبیر انجمن علمی این رشته، معتقد است که این اتفاق، فوق العاده با اهمیت است. او در مورد تجربه ای که از سر گذرانده است، می گوید: «این بازدیدها برای ما دانشجویان شهرسازی و معماری خیلی حیاتی است؛ در واقع به نوعی در حال مرور آموخته هایمان در فضای واقعی هستیم. امروز هم من و هم سایر دانشجویان با اتفاق ها و مناظری روبه رو شدیم که تا به حال فقط در صحبت های استادانمان، شنیده یا در کتاب هایمان خوانده بودیم. جدای از این، اینکه افرادی مثل مهندس اله یاری و مهندس ریگی هم همراهی کردند و در مورد منطقه اطلاعات لازم را به ما دادند، به تکمیل دانسته هایمان کمک کرد. حضور استادان خودمان هم باعث می شد اگر ما در لحظه سؤالی داشتیم، پاسخ داده شود و خودشان هم اگر لازم بود، نکته ای را به ما گوشزد می کردند. خلاصه که کلاس درس خیلی خوبی بود.»

کوره آجرپزی

گام آخر این بازدید می شود کوره آجرپزی واقع در انتهای بولوار شهید مفتاح و بزرگراه شهید بابانظر. اولین چیزی که به محض ورود به این جاذبه ذوق می زند، حضور معنادانی است که این بنا را یک طورهایی پاتوق خودشان کرده اند و البته باید این نیروهای انتظامی حاضر در جمع بازدیدکنندگان، پناه فرار می گذارند. قسمت بدتر ماجرا دانستن این قضیه است که سال ۱۳۸۱ این کوره های آجرپزی و میل دودکش های موجود در این محدوده به ثبت ملی رسیده است. در حال حاضر دودکش دیگر در این محدوده باقی مانده است و این بنا آخرین ساختمان کوره در منطقه است که اصلاً وضعیت روبه راهی ندارد. اینجا هم مثل سایر نقاط دیگر این منطقه ظرفیت مناسبی برای سرمایه گذاری دارد. زمین های موجود در حاشیه کوره، بیش از ۲ متر عمق و ۸ هکتار مساحت دارند اما به دلیل توافق نکردن مالکان با شهرداری و دخالت و نظارت نکردن میراث فرهنگی، چیزی که عاید همه شده است، تخریب روزافزون این بنا و ارزشمند است.

بنای کوره به شکل دورا هروی موازی است که از ابتدا و انتها به هم متصل است. دودکش ها هم در بالا و در مرکز آن قرار دارد. سیستمشان هم کلاً این مدلی بوده که خشت های خام قالب گیری شده، در راهروها چیده می شده است و از طریق منافذ موجود در سقف، سوخت به داخل راهروها می آمده است. آن وقت با کمک سایر منافذ موجود در جداره ها و دودکش ۶۰ متری، با حرکت باد، چرخه سوختن کامل می شده و در نهایت خشت های خام تبدیل می شده است به آجرهای پخته.

نبض مشاغل سنتی و قدیمی مشهد

در خیابان سرخس می زند

سن و سال زیادی هم که نداشته باشی، پایت را که در خیابان سرخس بگذاری، به طرفه العینی پرت می شوی به گذشته و آن حس جذاب و شاید کمی هم غریب، جایش را در دلت باز می کند. همان که بعضی ها به آن می گویند نوستالوژی. شاید اصلاً حس کنی یک کتاب تاریخی را داری ورق می زنی یا مثلاً یک نقاشی یک عکس متحرک از آن قدیم ندیده هادارد مقابل چشمانت رژه می رود. خیلی از حرفه ها و هنرهایی که شاید در حال حاضر خیلی سخت پیدا شود به چشم بباید، اینجا هنوز زنده است و زندگی بخش؛ از مسگری و حلب سازی و آهنگری بگیر تا نمدمالی، سطل سازی، روغن گیری سنتی، سمار سازی و منوخ روشی؛ البته امروز می گویند خیابان سرخس و قبل ترها با عنوان جاده سرخس شناخته می شده است. در یک کلام، این خیابان با توجه به نزدیکی چشمگیری که به حرم مطهر دارد، جایی است که حساسی می تواند در جان بخشیدن به وضعیت گردشگری در مشهد مؤثر باشد. خانم مهندس غلامی که دبیر کارگروه معماری منطقه ۵ است، می گوید: «این ناحیه حدود هزار و ۶۰۰ هکتار از زمین های حاشیه شهر در محدوده حرم را به خودش اختصاص داده است. اما متأسفانه با احداث تقاطع غیرمهم سطح پنجره و راه آهن به کل از محوریت عبور و مرور خارج شده است و آن چنان که شایسته است، توجهی به آن نشده است.»

مشاور جوان شهردار منطقه ۵ هم می گوید: «خیابان سرخس به لحاظ موقعیت جغرافیایی خیلی کاربردی و پراهمیت است. خدمات مورد نیاز روستاییان شرق مشهد و شهرستان سرخس را تأمین می کند و همچنین از نظر بازرگانی در مقیاس های فراشهری و ملی فعالیت می کند. علاوه بر این، بیمارستان امام زمان (عج) که هدفش خدمت رسانی به ساکنان این محدوده است، در این ناحیه قرار دارد. رنگی البته اضافه می کند که برای پیشرفت موقعیت منطقه، تلاش هایی صورت گرفته اما نتیجه ای نداشته است؛ مثلاً مجتمع تجاری عباسقلی خان، مجتمع تجاری دیگری در تقاطع محبوبه و گودبرداری ملکی، هنوز به ثمر نرسیده است. او علت تمام این اتفاقات را توجه صرف به بهسازی فضایی و توجهی صرف به فرسودگی این خیابان می داند. می گوید: «بافت مجاور این خیابان، محله ای زائرپذیر است. جدای از این، در فاصله کمی از این خیابان، چند زائرسرای ارزان قیمت در حال ساخت است و در کل بافت این منطقه دارد

به سمت اقامتی شدن پیش می رود، پس اصلاً درست نیست که خیابان اصلی متصل کننده این بافت به حرم امام رضا (ع) هنوز که هنوز است، مثل قدیم در حال خدمات رسانی و تأمین نیازها باشد.»